

**Ελάχιστες προϋποθέσεις μιας αποτελεσματικής υπεράσπισης σε διεθνικές ευρωπαϊκές
ποινικές διαδικασίες**

*Καθηγητής Dr. Dr. h.c. mult. Bernd Schünemann, Μόναχο**

I. Γενική θεώρηση

1. Αναλογιζόμενος πριν από τέσσερα χρόνια, τις νομοθετικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του ποινικού δικονομικού δικαίου, ήμουν αναγκασμένος να κάνω λόγο για μια «λίστα απωλειών της υπεράσπισης», καθόσον ναι μεν η θέση των ποινικών διωκτικών αρχών σε διασυνοριακές ανακριτικές διαδικασίες ενισχύθηκε σημαντικά, ωστόσο μια αντίστοιχη εξισορρόπηση μέσω της βελτίωσης των δυνατοτήτων της υπεράσπισης έλαβε χώρα μόνο σε περιορισμένη έκταση. Ο λεγόμενος «οδικός χάρτης της Στοκχόλμης», ο οποίος αποφασίστηκε από το Συμβούλιο κατά το έτος 2009 και επρόκειτο να δείξει τον δρόμο γι' αυτό, μάλλον αποδείχτηκε μόνο ως ένας χάρτης περιήγησης, ενόψει του αργού ρυθμού και της μικρής βαρύτητας των μέτρων που ελήφθησαν υπέρ της νομικής θέσης του κατηγορουμένου. Εντωμεταξύ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι της άποψης ότι ήδη αντιστάθμισε το ως άνω κατά βάση αναγνωρισμένο από αυτή συμπέρασμα και ότι με τρία νέα, προταθέντα από αυτή νομοθετικά μέσα ολοκλήρωσε την εργασία της για το δρομολόγιο του οδικού χάρτη και σχεδίασε μία επαρκή βελτίωση της θέσης της υπεράσπισης. Σε αυτό έχει, όμως, ήδη αντιταχθεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, επισημαίνοντας προς το παρόν με το σχέδιο μιας κριτικής έκθεσης μια ολόκληρη σειρά από βελτιώσεις. Το ζήτημα δεν αφορά όμως, όμως, μόνο αυτά τα επιμέρους σημεία στο σχέδιο της Επιτροπής, αλλά κατά βάση την ανεπαρκή αφετηρία του. Αυτή (η Επιτροπή) κάνει ρητά λόγο για το γεγονός ότι οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να είναι βέβαιοι ότι θα έχουν μία δίκαιη ποινική διαδικασία σε όλα τα κράτη μέλη, στα οποία διενεργείται μια ανακριτική διαδικασία εναντίον τους. Επειδή, όμως, οι πολίτες έχουν ήδη μια τέτοια αξίωση σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η φιλοδοξία της Επιτροπής κατευθύνεται εκ των προτέρων στο να πραγματοποιήσει αυτή την αξίωση σε ευρύτερο επίπεδο και να μην βασιστεί μόνο στην αποσπασματική και αναπόφευκτα βραδεία νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το πρόβλημα που παραβλέπει η Επιτροπή έγκειται, όμως, ήδη στο γεγονός ότι η θέση του κατηγορουμένου σε μια διασυνοριακή ποινική διαδικασία είναι εκ προοιμίου πολλαπλώς αποδυναμωμένη, έτσι

* Μετάφραση: Ιωάννης Μοροζίνης (Δικηγόρος, Δ.Ν.), Μαρία Ρηγοπούλου (Εισαγγελική Πάρεδρος, Δ.Ν.).

ώστε η ισχυροποίηση της θέσης των ανακριτικών αρχών σε τέτοιες διαδικασίες να οδηγεί σε μια δομική μετατόπιση του κέντρου βάρους, η οποία δεν μπορεί να αντισταθμιστεί από το γεγονός ότι σε κάθε επιμέρους χώρο διεξαγωγής της διαδικασίας λαμβάνει χώρα μια δίκαιη ποινική δίκη. Μόνον εντελώς μεμονωμένα ακτινοβολεί στις προτάσεις της επιτροπής η ιδέα μιας ειδικής αντιστάθμισης, έτσι όμως η διατάραξη της συνολικής ισορροπίας στις διεθνικές ποινικές διαδικασίες δεν μπορεί να αρθεί.

2. Οι μέχρι τώρα διαπιστωθείσες ελλείψεις θα τεθούν στο επίκεντρο των σκέψεων μου, όπου θα υιοθετήσω δυο διαφορετικές οπτικές γωνίες: Αφενός πρέπει να ερευνηθεί κατά πόσο αντίστοιχα εμπόδια και αντισταθμίσεις εμπεριέχονται ήδη στα νομοθετικά μέσα που ενισχύουν την θέση των ανακριτικών αρχών· ανεξάρτητα από αυτό πρέπει αφετέρου τεθεί το ερώτημα πώς πρέπει να διαμορφωθεί μια πραγματικά αποτελεσματική υπεράσπιση στο πλαίσιο μιας διεθνικής ποινικής διαδικασίας, ώστε να έχει την ίδια αποτελεσματικότητα όπως και στο πλαίσιο μιας καθαρά εθνικής ποινικής διαδικασίας. Πριν εξετάσω εγγύτερα αυτά τα δύο ερωτήματα, θα ήθελα να κάνω σύντομα μερικές παρατηρήσεις ως προς τις προτεινόμενες βελτιώσεις των υπερασπιστικών δικαιωμάτων, τις οποίες η Επιτροπή παρουσίασε με μια ρητώς εκπεφρασμένη υπερηφάνεια.

II. Το λεγόμενο «οριστικό πακέτο δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

1. Στην από 27.11.2013 «Ανακοίνωσή της προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με τις προόδους κατά την εφαρμογή της ατζέντας της Ε.Ε. ως προς τα υπερασπιστικά δικαιώματα υπόπτων ή κατηγορουμένων – Ενδυνάμωση των θεμελίων του ευρωπαϊκού χώρου της ποινικής δικαιοσύνης», η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκκινεί από το γεγονός ότι η ατζέντα για τα υπερασπιστικά δικαιώματα περατώθηκε με ένα ισορροπημένο πακέτο μέτρων αποτελούμενο από τρεις προτάσεις, καθώς οι προτάσεις σχετικά με το τεκμήριο της αθωότητας δημιουργούν «ένα στέρεο θεμέλιο για το δικαίωμα σε μια δίκαιη δίκη», το οποίο συμπληρώθηκε με ιδιαίτερες εγγυήσεις για πρόσωπα που χρήζουν προστασίας, καθώς και με το δικαίωμα στο ευεργέτημα παροχής των εξόδων της διαδικασίας. Μια προσεκτικότερη ανάλυση των προτάσεων καταδεικνύει, ωστόσο, ότι με αυτό τον τρόπο σκοπείται κατά βάση να υιοθετηθεί μόνο η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς να δημιουργείται ένα επίπεδο υπερασπιστικών δικαιωμάτων που να την υπερβαίνει [εν. τη νομολογία του

ΕΔΔΑ]. Για να καταδειχθεί με το παράδειγμα της από 27.11.2013 «Πρότασης της Επιτροπής για μια Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου με σκοπό την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου της αθωότητας και του δικαιώματος παρουσίας κατά την συνεδρίαση σε ποινικές δίκες»:

α) Αφενός στο άρθρο 5 παρ. 1 της Πρότασης αναγνωρίζεται η αρχή «εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου», έτσι ώστε οι ποινικές διοικητικές αρχές να φέρουν το βάρος απόδειξης για την διαπίστωση της ενοχής (κάτι που, ειρήσθω εν παρόδω, προϋποθέτει κατά βάση μια διαδικασία με αντιδικία, καθώς σύμφωνα με την αντίληψη της ηπειρωτικής εξεταστικής διαδικασίας δεν υπάρχει κανένα «βάρος απόδειξης» των ποινικών διοικητικών αρχών, αφού αυτές δεσμεύονται από την αλήθεια και την δικαιοσύνη, όπως και το δικαστήριο). Στην δεύτερη παράγραφο αμέσως επιτρέπεται όμως ρητά να εισάγεται ένα «τεκμήριο, που οδηγεί στην μετατόπιση του βάρους απόδειξης στον κατηγορούμενο ... εφόσον έχει επαρκή βαρύτητα, ώστε να δικαιολογήσει μια απόκλιση, και είναι μαχητό», ενώ για την ανατροπή του τεκμηρίου αρκεί «να υπάρχουν εξαιτίας των αποδείξεων της υπεράσπισης θεμελιωμένες αμφιβολίες ως προς την ενοχή». Στην αιτιολογία (σελ. 5) γίνεται εδώ ρητά παραπομπή στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο φυσικά δεν θα συλλάμβανε ποτέ την ιδέα να παρερμηνεύσει την τόσο βαθιά ριζωμένη στην αντίληψη του αγγλικού δικονομικού δικαίου Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ως μια εντολή για κατάλυση της αγγλικής κατ' αντιδικίαν διαδικασίας, της οποίας το υπό ορισμένες προϋποθέσεις υφιστάμενο βάρος απόδειξης της υπεράσπισης αποτελεί εδώ και καιρό ένα οργανικό συστατικό στοιχείο.

β) Αυτή η δυνατότητα μιας αντιστροφής του βάρους απόδειξης περιορίζει φυσικά και το δικαίωμα σιωπής, το οποίο κατοχυρώνεται αυτοτελώς από τα άρθρα 6 και 7 της Πρότασης της Επιτροπής, καθώς μέσω της σιωπής δεν μπορεί να ικανοποιηθεί το βάρος απόδειξης. Πέραν τούτου, το δικαίωμα σιωπής προστατεύεται και πάλι μόνο στο πλαίσιο της έκτασης που αναγνωρίζεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθόσον μια απαγόρευση αξιολόγησης των αποδείξεων λόγω προσβολής του δικαιώματος σιωπής τελεί υπό την επιφύλαξη μιας εν γένει δίκαιης δίκης. Ναι μεν ασκείται κριτική στην δυνατότητα μιας περιορισμένης αντιστροφής του βάρους απόδειξης, καθώς και στη γενική επιφύλαξη μιας δίκαιης διαδικασίας από το σχέδιο Κριτικής Έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που συντάχθηκε από την Γαλλίδα Ευρωβουλευτή Nathalie Griesbeck, είναι, όμως, ελάχιστα πιθανό ότι θα κατορθώσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να επιβάλλει την άποψή του με το εν λόγω σχέδιο. Δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υποτεθεί ότι η Μεγάλη

Βρετανία θα παραιτηθεί από έναν πυλώνα της κατ' αντιδικίαν διαδικασίας της, έτσι ώστε θα πρέπει κανείς να αναμένει τουλάχιστον μια επιφύλαξη για εξαίρεση (Opting out) εκ μέρους αυτού του κεντρικού κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και άλλων κρατών μελών που θα επιφυλαχθούν του δικαιώματος αυτού, κάτι που θα σήμαινε, όμως, ότι ο στόχος ενός ενιαίου ποινικού δικονομικού χώρου στην Ευρώπη θα είχε ήδη αποτύχει. Ακόμα και η δικαιική πρακτική της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας δεν κατάφερε εδώ και πολύ καιρό να αποδεχτεί με προθυμία μια κατ' αρχήν αποδεικτική απαγόρευση σε περίπτωση προσβολής του δικαιώματος σιωπής, αλλά προσπαθεί να θεραπεύσει πολυάριθμες προσβολές στο πλαίσιο ενός απολογισμού της συνολικής δικαιοσύνης της διαδικασίας δυνάμει της λεγομένης λύσης της αξιολόγησης των αποδείξεων και ως εκ τούτου βρίσκεται πολύ μακριά από μια αυστηρή τήρηση του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης.

γ) Το γεγονός ότι οι Προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν εκτείνονται πέρα από το προηγούμενο καθεστώς, γίνεται αντιληπτό και από τη θεμελιώδη δικαιοκρατική προβληματική ως προς την ερήμην διαδικασία. Οι φλύαρες αναπτύξεις, με τις οποίες το σχέδιο της Επιτροπής θεμελιώνει το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται κατά την κύρια διαδικασία, συγκαλύπτουν σχεδόν πλήρως ότι η προτιμητέα επιλογή μίας απόρριψης κάθε ερήμην διαδικασίας, όπως ανταποκρινόταν στην γερμανική αντίληψη για το κράτος δικαίου, εγκαταλείφθηκε πλήρως από τη γερμανική κυβέρνηση χωρίς σοβαρή διαμαρτυρία. Ναι μεν η γερμανική κυβέρνηση είχε ήδη εκδηλώσει αυτή την συνθηκολόγηση σχετικά με το δικαιοκρατικό minimum σε ερήμην διαδικασίες στην απόφαση πλαίσιο της Ε.Ε. της 26.02.2009. Ωστόσο, επειδή η απόφαση εκπροσώπων κυβερνήσεων δεν μπορεί να καταστήσει άνευ περιεχομένου τον πυρήνα των δικαιοκρατικών εγγυήσεων και να υποβαθμίσει τα εθνικά κοινοβούλια σε λακέδες της εκάστοτε κυβέρνησης, η συγκεκριμένη απόφαση πλαίσιο στερούνταν παντελώς δεσμευτικότητας, ακόμα και αν αυτό δεν θέλουν να το παραδεχθούν η δημοκρατικά τυφλή νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και των επιδεικνυόντων ζήλο ευρωπαίων ποινικολόγων. Η νέα πρόταση οδηγίας με το να κατοχυρώνει μόνο δικαιώματα παρουσίας και όχι απαγορεύσεις διεξαγωγής της διαδικασίας χωρίς παρουσία, θα επέφερε μετά την έγκρισή της από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και ερειδόμενη έτσι επί μίας ελάχιστης, αλλά εν πάση περιπτώσει υφιστάμενης δημοκρατικής βάσης κάποιου είδους θεραπεία των έκδηλων δημοκρατικών ελλειμμάτων της απόφασης πλαίσιο.

2. Για μία λεπτομερή ανάλυση της πρότασης οδηγίας όσον αφορά το τεκμήριο αθωότητας και ακόμη περισσότερο των δύο περαιτέρω προτάσεων όσον αφορά τις διαδικαστικές εγγυήσεις

για ανηλίκους και την παροχή συνδρομής για τα έξοδα της διαδικασίας δεν έχω δυστυχώς εδώ τον απαραίτητο χρόνο. Καταγράφω λοιπόν μόνο το συμπέρασμα, ότι το «οριστικό πακέτο» της Επιτροπής για την προστασία των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων στην Ευρώπη κατ' ουσίαν αποσκοπεί να μεταφέρει μόνο τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως εκ τούτου δεν διαθέτει ενυπάρχουσα μία καινοτόμο, ενισχύουσα το κράτος δικαίου ουσία. Οι βελτιωτικές προτάσεις στο σχέδιο έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή θα απορριφθούν ή θα οδηγήσουν σε ένα εκτεταμένο και συνεπώς ωσαύτως καταστροφικό για την ιδέα του Κράτους Δικαίου Opt out των κρατών μελών που έχουν στη διάθεσή τους αυτή την δυνατότητα επιφύλαξης. Ότι τα δικαιοκρατικά προβλήματα των διεθνικών ποινικών διαδικασιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσαν να λυθούν με ένα τέτοιο υποτιθέμενο «οριστικό πακέτο δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου», πρέπει για τους λόγους αυτούς να απαντηθεί αρνητικά ήδη επί της αρχής.

III. Η γενική προσβολή της αποτελεσματικής υπεράσπισης σε διεθνικές ποινικές διαδικασίες και η ειδική κλιμάκωσή της διά των δομικών αρχών που διέπουν τα ευρωπαϊκά νομοθετικά μέσα

1. Είναι βέβαιο ότι μία ποινική διαδικασία που διεξάγεται από τις ποινικές διωκτικές αρχές και τα δικαστήρια περισσότερων κρατών προσβάλλει πάρα πολύ τις δυνατότητες συμμετοχής και παρέμβασης της υπεράσπισης, και μάλιστα, υπό προϋποθέσεις, σε μεγάλη έκταση τις παραλύει. Αν εξαιρέσει κανείς τις μεγάλες επιχειρήσεις και τις μαφιόζικες οργανώσεις, μία υπεράσπιση σε δύο κράτη υπερβαίνει κατά κανόνα τις οικονομικές δυνατότητες του υπόπτου, χωρίς να λογαριάσει κανείς περαιτέρω την έλλειψη εξοικείωσης με την ξένη γλώσσα, την ξένη κουλτούρα και το ξένο δίκαιο. Εδώ εντοπίζεται το **γενικό μειονέκτημα** για την υπεράσπιση. Επιπλέον, είναι δυνατό να υφίστανται **δύο ειδικά μειονεκτήματα** υπό την μορφή της **σώρευσης** δύο εννόμων τάξεων, όταν είναι δυνατό να εφαρμοστούν αφενός στο ουσιαστικό δίκαιο και αφετέρου στο δικονομικό δίκαιο οι ποινικές υποστάσεις και οι επαχθείς δικονομικές νομοτυπικές μορφές, αντίστοιχα, από αμφοτέρες τις έννομες τάξεις των εμπλεκόμενων κρατών. Το **4. μειονέκτημα** προκύπτει από το σημερινό **διεθνές ποινικό δίκαιο**, διότι τα μεμονωμένα κράτη ασκούν δικαιοδοσία σε πολύ μεγάλη έκταση επί πραγματικών περιστατικών που λαμβάνουν χώρα στην αλλοδαπή, ώστε για την ίδια πράξη μπορεί συχνά να κινείται αυτοτελώς ποινική διαδικασία σε περισσότερα κράτη, πράγμα που

έχει ιδιαίτερη πρακτική σημασία εξαιτίας της ελευθερίας μετακίνησης που ισχύει στην Ε.Ε. και της υψηλού βαθμού διαπλοκής σε προσωπικό και επαγγελματικό επίπεδο. Έτσι μπορεί να φανταστεί κανείς στο πεδίο της μεγαλύτερης οικονομικής εγκληματικότητας ανακριτικές διαδικασίες να διεξάγονται σε 4 ή ενδεχομένως και περισσότερα κράτη-μέλη.

Η **πέμπτη ζώνη κινδύνων** εντοπίζεται στον πολύ μεγαλύτερο πειρασμό για το αιτούν κράτος να διατάξει μέτρα δικονομικού καταναγκασμού και επιπλέον μυστικές επεμβάσεις σε ατομικά δικαιώματα, οι οποίες πρόκειται να εκτελεστούν από ένα άλλο κράτος και συνεπώς επιβαρύνουν ελάχιστα τον δικό του μηχανισμό, ενώ αντίστροφα η εκτέλεση στο εξωτερικό προσβάλλει με ιδιαίτερη ένταση την διαδικαστική θέση του κατηγορουμένου. Αυτό είναι ιδιαίτερα εναργές στο ένταλμα σύλληψης, διότι η παράδοση του ύποπτου από το κράτος εκτέλεσης στο αιτούν κράτος θα περιαγάγει τον ύποπτο κατά κανόνα σε μία τόσο απελπιστική συνολική κατάσταση, ώστε θα κάνει χρήση της δυνατότητας, η οποία έχει σήμερα εισαχθεί στα περισσότερα κράτη μέλη χωρίς να ληφθούν υπόψη οι παραδοσιακές δικονομικές αρχές, διά της προσφοράς μια άμεσης ομολογίας να επιτύχει τουλάχιστον μία ελάττωση της ποινής.

Το έκτο πεδίο μιας αυξημένης αδυναμίας υπεράσπισης (το **6. μειονέκτημα**) αφορά την έννομη προστασία. Εάν στο κράτος εκτέλεσης μπορεί να προσβληθεί μόνο η εξωτερική εκτέλεση ενός μέτρου δικονομικού καταναγκασμού, η έκταση του ελέγχου είναι τόσο μικρή, ώστε οι προοπτικές ευδοκίμησης ενός ασκηθέντος ενδίκου βοηθήματος είναι ελάχιστες. Για να αναζητήσει ο ύποπτος έννομη προστασία στο αιτούν κράτος πρέπει να υποβληθεί σε σημαντικούς κόπους και έξοδα, εφόσον δεν θέλει να διεξάγει μία εργώδη και με περιορισμένες προοπτικές ευδοκίμησης διαδικασία εξ αποστάσεως.

2. α) Σε όλα αυτά τα μειονεκτήματα δεν εντοπιζόταν κανένα ιδιαίτερο πρόβλημα δικαίου και δικαιοσύνης, ενόσω η έκδοση ενός υπόπτου και η παροχή άλλων μορφών δικαστικής συνδρομής δεν γινόταν αντιληπτή ως μία πράξη της δικαστικής εξουσίας, αλλά ως μία κατά διακριτική ευχέρεια (ή ενδεχομένως σύμφωνα με τις συναφθείσες διεθνείς συμβάσεις) παροχή συνδρομής προς το άλλο κράτος. Παρόλο, λοιπόν, που σύμφωνα με αυτή την επονομαζόμενη «**θεωρία της δικαστικής συνδρομής**» ο ύποπτος θεωρείτο απλό αντικείμενο της παροχής συνδρομής από το ένα κράτος στο άλλο, απολάμβανε τούτος διά της ισχύουσας σε πολλά κράτη, όπως επίσης και στη Γερμανία, **απαγόρευσης έκδοσης των ημετέρων υπηκόων** μία εκτεταμένη προστασία. Με αυτό τον τρόπο και επιπλέον διά της συμφωνηθείσας σε πολλές διεθνείς συμβάσεις γενικής αρχής "aut dedere aut judicare" υπήρχε

ταυτόχρονα η εγγύηση της **απαίτησης του διττού αξιοποίνου**, διότι το κράτος που ηρνεύει την έκδοση εφαρμόζει φυσικά στην δική του ποινική διαδικασία το δικό του ουσιαστικό ποινικό δίκαιο. Ενώ λοιπόν αρχικά αυτό αποτελούσε ένα είδος δώρου του κράτους, εντωμεταξύ επικράτησε πάντως στη Γερμανία υπό την ονομασία «θεωρία απονομής της δικαιοσύνης» η αντίληψη ότι τόσο η έκδοση όσο και παροχή δικαστικής συνδρομής αποτελούν ειδικές πράξεις της απονομής ποινικής δικαιοσύνης, κατά τις οποίες πρέπει να μη θίγονται τα ατομικά δικαιώματα του υπόπτου και για τις οποίες ισχύει επίσης η επιταγή της δίκαιης δίκης. Με αυτή την οιονεί κοπερνικανική στροφή στην αντίληψη για την έκδοση και την δικαστική συνδρομή η απαίτηση του διττού αξιοποίνου (η οποία κατά την θεωρία της δικαστικής συνδρομής ετίθετο στην διάθεση του κράτους) μετετρέπη αυτόματα σε θεμελιώδη αρχή που δεσμεύει τα κράτη οπωσδήποτε σε όλες τις επεμβάσεις τους σε ατομικά δικαιώματα. Διότι, όταν το κράτος εκτέλεσης διενεργεί π.χ. μία σύλληψη ή κατάσχεση ή ακροάται τις τηλεπικοινωνίες, ήτοι θίγει με ιδιαίτερα επαχθή τρόπο ατομικά δικαιώματα, πρέπει να μπορεί να στηρίζει αυτές τις ενέργειες της ποινικής δικαιοσύνης σε υποψία τέλεσης μίας ποινικά κολάσιμης πράξης. Όταν όμως η συμπεριφορά που προσάπτεται είναι ποινικά κολάσιμη μόνο στο αιτούν κράτος, όταν δηλαδή κατά τις αξιολογήσεις του κράτους εκτέλεσης δεν μπορεί να τεθεί ζήτημα ποινικού κολασμού, τότε το τελευταίο δεν διαθέτει την παραμικρή νομιμοποίηση να απονείμει παρ' όλα αυτά ποινική δικαιοσύνη και να επεμβαίνει σε ατομικά δικαιώματα πολιτών.

β) Ανάλογες συνέπειες έχει η θεωρία απονομής της δικαιοσύνης και για εκείνες τις επεμβάσεις σε ατομικά δικαιώματα που απαιτεί το αιτούν κράτος, οι οποίες κατά το ποινικό δικονομικό δίκαιο του κράτους εκτέλεσης αποκλείονται νομικώς ή γίνονται δεκτές υπό πολύ αυστηρές προϋποθέσεις. Έτσι θα έπρεπε π.χ. σε περίπτωση απαίτησης από το αιτούν κράτος μέτρων άρσης του απορρήτου τηλεφωνικών συνομιλιών να τηρηθεί ο περιορισμός σε πολύ συγκεκριμένα εγκλήματα που ισχύει στο κράτος εκτέλεσης ή σε περίπτωση εξέτασης μάρτυρα να γίνει σεβαστό τυχόν δικαίωμα άρνησης μαρτυρίας που υφίσταται στο κράτος εκτέλεσης. Από την άλλη πλευρά δεν θα πρέπει να επιτρέπεται στο αιτούν κράτος να απαιτεί διεξαγωγή αποδείξεων, οι οποίες επιτρέπονται μόνο στο κράτος εκτέλεσης, χωρίς να θεωρείται ότι παραβιάζει την δική του έννομη τάξη, ώστε για επαχθή ποινικά δικονομικά μέτρα θα πρέπει να ισχύει η **αρχή της μέγιστης δυνατής ωφέλειας** (κατά την θεωρία των συνόλων: του περιορισμού της επέμβασης στο σύνολο που σχηματίζεται από τα κοινά σημεία αμφότερων των εννόμων τάξεων).

γ) Για να μην εγκαταλειφθεί εξαιτίας των περαιτέρω ανωτέρω περιγραφέντων, ειδικών μειονεκτημάτων της υπεράσπισης σε διεθνικές ποινικές διαδικασίες το ισχύον στην εθνική δικονομία επίπεδο δικαιοσύνης της διαδικασίας, τέλος, είτε θα μπορούσε σε κάθε μεμονωμένο νομοθετικό μέσο να θεσπίζεται ένα απόθεμα εγγυήσεων, είτε, αντίθετα, θα μπορούσαν να διατυπωθούν γενικώς περαιτέρω περιοριστικές αρχές και/ή να θεσπιστούν θεσμικές βελτιώσεις της υπεράσπισης.

3. Όταν μετά από αυτή την ανάλυση σε επίπεδο κατηγοριών στρέφω πλέον το βλέμμα στα πραγματικά νομοθετήματα της Ε.Ε., οφείλω να διαπιστώσω σχετικά με τους **γενικούς κανόνες και θεσμούς** τα εξής: Η απαίτηση του διττού αξιοποιήσιμου και η αρχή της μέγιστης δυνατής ωφέλειας αντικαταστάθηκαν από την **αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης**, στο πλαίσιο της οποίας οι πρώτες μπορούν να πραγματοποιηθούν μόνο μερικώς. Ο ήδη πλήρως αναπτυγμένος θεσμός **Eurojust** και ο ευρισκόμενος σε στάδιο σχεδιασμού **Ευρωπαϊκός Εισαγγελέας** σηματοδοτούν μία έντονη ενίσχυση [των οργάνων] της ποινικής δίωξης, στην οποία δεν αντιστοιχεί κάτι παρόμοιο από την πλευρά της υπεράσπισης. Το μόνο επί του παρόντος σχετικό, ευρισκόμενο σε στάδιο σχεδιασμού, θεσμικό μέτρο, δηλαδή η **παροχή συνδρομής για τα έξοδα της διαδικασίας** κατά την εκτέλεση ενός Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης, δεν είναι ούτε καν κατά προσέγγιση εις θέση να δημιουργήσει μία ισορροπία μεταξύ δίωξης και υπεράσπισης και δίδει συγκρινόμενη με την ανερχόμενη σε μέγεθος οροσειράς διεθνική ποινική δίωξη την εντύπωση ενός γελοίου μύθου (**ᾠδινεν ὄρος καὶ ἔτεκεν μῦν!**).

α) Η **αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης**, υπό την έννοια της αποτελεσματικότητας και δυνατότητας αξιοποίησης των δικονομικών μέτρων των ποινικών διωκτικών αρχών του κάθε μεμονωμένου κράτους και σε όλα τα άλλα κράτη μέλη, οφείλεται στην «δημιουργικότητα» ευρωπαϊών ποινικοδικονομολόγων. Διότι η μεταφορά αυτής της αρχής που δημιουργήθηκε στο δίκαιο της διακίνησης εμπορευμάτων και η οποία εδώ επενεργεί φιλελεύθερα στην ποινική διαδικασία, εκφράστηκε υπό την ονομασία «ικανότητα διακίνησης νομικών αποφάσεων» από τους ευρωπαίους ποινικολόγους γύρω από την *Mireille Delma-Marty* το πρώτον το 1997, υιοθετήθηκε ασμένως από το Συμβούλιο και από το 2002 πραγματοποιήθηκε με σειρά αποφάσεων-πλαίσιο, οι οποίες με την σειρά τους μετατράπηκαν ανεξαιρέτως σε εθνικό δίκαιο από τα εθνικά κοινοβούλια. Από την άποψη του Κράτους Δικαίου και της Δημοκρατίας βλέπω σε αυτό μία μεγάλη ευρωπαϊκή αποτυχία ή, όπως το έχω επίσης διατυπώσει, μία αποδόμηση του Δημοκρατικού Κράτους Δικαίου. Διότι, εν αντιθέσει με την διακίνηση εμπορευμάτων, στην ποινική διαδικασία η αρχή αυτή οδηγεί μετά βεβαιότητας σε

μία πανευρωπαϊκή εκτελεστικότητα κάθε επαχθούς δικονομικού μέτρου του μεμονωμένου κράτους και συνεπώς στην επικράτηση της εκάστοτε πιο τιμωρητικής ποινικής δικαιοδοσίας και, με την επιφύλαξη τυχόν επαρκών αντισταθμισμάτων, σε έναν μη φιλελεύθερο μονομερή πολλαπλασιασμό της εξουσίας των ποινικών διωκτικών αρχών. Μολονότι αυτή η «αμοιβαία αναγνώριση» κατοχυρώθηκε το πρώτον με τη Σύμβαση της Λισσαβόνας στα άρθρα 67 παρ. 3 και 82 παρ. 1 ΣΛΕΕ στο πρωτογενές Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πριν αποτελούσε μόνο ένα πολιτικό αίτημα, και μολονότι σε καμία κοινοβουλευτική δημοκρατία που σέβεται τον εαυτό της δεν θα μπορούσε να αναγνωριστεί δεσμευτικότητα σε νομοθετικές διαταγές, εκδιδόμενες διά αποφάσεων-πλαίσιο από εκπροσώπους κυβερνήσεων, ήτοι κυβερνητικές, τα εθνικά κοινοβούλια εκτέλεσαν τις κυβερνητικές αποφάσεις δίκην αφοσιωμένων λακέδων των Βρυξελλών, και το πράττουν ακόμη και σήμερα, όπως καταδεικνύει π.χ. στη Γερμανία το νομοσχέδιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς που βρίσκεται σήμερα στην Γερμανική Βουλή.

Αν εφάρμοζε κανείς πλήρως την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, δεν θα απέμενε πλέον τίποτα, ούτε από την απαίτηση του διττού αξιοποίνου ούτε από την αρχή της μέγιστης δυνατής ωφέλειας. Τόσο μακριά δεν έφτασαν, ωστόσο, τα κατ' ιδίαν νομοθετήματα της Ε.Ε., αντίθετα συνέθεσαν μία πολύχρωμη «κουρελού», που διαφέρει ανάλογα με την περίπτωση και στην οποία θα επανέλθω. Εν γένει μπορεί να διαπιστωθεί, ότι η κρατική εξουσία κάθε κράτους μέλους απελευθερώνεται από τα όρια της επικράτειάς της και μπορεί να απαιτήσει και να επιτύχει την επιβολή της σε όλο τον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου τα όργανα εκτέλεσης των άλλων κρατών λειτουργούν ως δικαστικοί κλητήρες του αιτούντος κράτους. Ωστόσο στις Βρυξέλλες αρκέστηκαν σε παρατηρήσεις σχετικά με το ότι για να λειτουργήσει πρακτικά η αμοιβαία αναγνώριση είναι απαραίτητη η εμπιστοσύνη μεταξύ των αρχών των κρατών μελών, μολονότι, σημειωτέον, στα ελεύθερα κράτη, όπως θέλουν να αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η εμπιστοσύνη των πολιτών και όχι των αρχών οφείλει να αποτελεί την πρωταρχική και θεμελιώδη προϋπόθεση. Με τον περιγραφέντα μηχανισμό καθιερώνεται ένα είδος ενδιάμεσου επιπέδου ποινικής εξουσίας, το οποίο καθιερώνει μεταξύ της νομοθετικής εξουσίας της Ένωσης και της δημοκρατικά νομιμοποιούμενης και δικαιοκρατικά ελεγχόμενης εκτελεστικής εξουσίας των κατ' ιδίαν κρατών μία εκτός της επικράτειας και στο οικείο, κατά κάποιον τρόπο αποικιοποιημένο, πεδίο υποκείμενη μόνο σε ισχνό έλεγχο πανευρωπαϊκή εξουσία κάθε μεμονωμένου κράτους μέλους, δυνάμει της οποίας σήμερα κάθε πολίτης ενός κράτους μέλους βλέπει τον εαυτό του εκτεθειμένο στην άμεση άσκηση της κρατικής εξουσίας των 26

λοιπών κρατών μελών, χωρίς να του παρέχεται έναντι αυτής η εγγύηση μίας επαρκούς έννομης προστασίας στην πατρίδα του.

β) Αυτή η θεωρητική υπεροχή των οργάνων της ποινικής δίωξης ενδυναμώνεται αποφασιστικά από πρακτικής άποψης με τον εντωμεταξύ διά της απόφασης-πλαίσιο του Συμβουλίου της 16. Δεκεμβρίου 2008 πλήρως ανεπτυγμένο και ισχυρό θεσμό της **Eurojust**. Μέσω αυτής καθίσταται δυνατή ανταλλαγή και διοχέτευση πληροφοριών από τις διάφορες εθνικές ανακριτικές διαδικασίες με εσωτερική συμφωνία των συμμετεχόντων κρατών-μελών, κατά την οποία η υπεράσπιση αποκλείεται πλήρως. Δεν υπάρχει ως εκ τούτου κανενός είδους προστασία κατά ενός επιδιώκοντος μόνο το συμφέρον της ποινικής δίωξης forum shopping υπό την έννοια της συγκέντρωσης της διαδικασίας σε εκείνο το κράτος μέλος, στο οποίο απαντώνται το πιο εκτεταμένο ουσιαστικό δίκαιο και οι πιο περιορισμένες δικονομικές εγγυήσεις. Ο σκοπός και το αποτέλεσμα της **Eurojust** συνίστανται επομένως στην δικτύωση και ενδυνάμωση των δυνατοτήτων της ποινικής δίωξης με ταυτόχρονη περαιτέρω αποδυνάμωση της υπεράσπισης.

γ) Ο ίδιος στόχος επιδιώκεται επίσης με την δημιουργία μίας **Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας** και από τα αρχικά σχέδια νομοθετημάτων θεωρήθηκε ότι θα επιτευχθεί διά της εκτεταμένης απαλλαγής της από τους περιορισμούς του εκάστοτε εθνικού δικαίου. Έτσι λοιπόν στο σχέδιο κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία υπήρχε αρχικώς απλώς και μόνο η παραμορφωμένη εικόνα μίας εγγύησης, κατά την οποία τα ανακριτικά μέτρα που περιλαμβάνονται στην εξουσία της δεν επιτρέπεται να διαταχθούν, όταν (επί λέξει) «δεν υπάρχει εύλογη αιτία» (άρθρο 26 παρ. 3) - δηλαδή τα πάντα εκτός από την γυμνή αυθαιρεσία θα επιτρέπονται. Σύμφωνα με την κατάσταση των συζητήσεων ακόμη και έως τον Μάρτη του 2015 ο εθνικός δικαστικός έλεγχος θα περιοριζόταν μόνο στο ότι το αιτούμενο από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία μέτρο δεν τελεί σε αντίθεση με θεμελιώδεις αρχές του εθνικού Δικαίου (άρθρο 26α παρ. 5). Αυτή η ρήτρα απαλείφθηκε όμως το πρώτον κατά τη συνεδρίαση του Συμβουλίου της 13 Μαρτίου 2015.

δ) Ανεξάρτητα από την τελική κατάληξη της διαμάχης γύρω από τον Ευρωπαϊκό Εισαγγελέα παραμένει ως μοναδική γενική ρύθμιση, η οποία θα δυνάμωνε την υπεράσπιση, η πρόταση στο άρθρο 4 του σχεδίου οδηγίας για την **προσωρινή παροχή συνδρομής για τα έξοδα της διαδικασίας** σε συνδυασμό με το άρθρο 2 παρ. 2 της Οδηγίας του 2013 για το δικαίωμα πρόσβασης σε νομικό συμπαραστάτη, κατά την εκτέλεση ενός Ευρωπαϊκού Εντάλματος

Σύλληψης να παρέχεται επίσης και στο κράτος εκτέλεσης προσωρινή παροχή συνδρομής για τα έξοδα της διαδικασίας. Επειδή όμως κατά τα άρθρα 3 έως 4α της απόφασης πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης στο κράτος εκτέλεσης ανακύπτουν μόνο εξαιρετικά περιορισμένα ζητήματα προς εξέταση και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (ΔΕΕ) στην απόφαση Melioni της 26.02.2013 περιόρισε την εξουσία προς λήψη απόφασης των εκεί δικαστηρίων μόνο στα όρια αυτής της ρητής ανάθεσής της και δεν επέτρεψε ως πεδίο ελέγχου ούτε καν τα εθνικά συντάγματα, η εγγύηση της προσωρινής παροχής συνδρομής για τα έξοδα της διαδικασίας χρησιμεύει σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας μόνο λίγο στον ύποπτο και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να εξισορροπήσει την σκιαγραφηθείσα υπεροχή των οργάνων της ποινικής δίωξης σε διεθνικές διαδικασίες.

IV. Ειδικές εξισορροπητικές ρυθμίσεις στα μεμονωμένα νομοθετικά μέσα;

1. Εφόσον έτσι μπορεί να διαπιστώσει κανείς στο επίπεδο της διεθνικής ποινικής διαδικασίας στην Ε.Ε. μία στρεβλή κατάσταση που περιθωριοποιεί σε μεγάλο βαθμό την υπεράσπιση, απομένει ωστόσο να διερευνηθεί, αν στο επίπεδο των μεμονωμένων νομοθετικών μέσων έχει ληφθεί μέριμνα για μία αντιστάθμιση και κατά συνέπεια για μία αποκατάσταση ενός συγκρίσιμου με την εθνική ποινική διαδικασία επιπέδου ισορροπίας. Για να είμαστε δίκαιοι πρέπει να αναφέρουμε, ότι η εκτεταμένη υποχώρηση των συμφερόντων της υπεράσπισης που χαρακτηρίζει την απόφαση πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και κυριαρχεί αρχικά κατά τον μετέπειτα χρόνο, αντικαταστάθηκε από μία πιο ισορροπημένη στρατηγική. Από τις αποφάσεις πλαίσιο πρέπει να ξεχωρίσουμε εκείνη για τα μέτρα επιτήρησης ως εναλλακτική επιλογή της προσωρινής κράτησης, της 11. Νοεμβρίου 2009, η οποία με καθυστέρηση πέντε ετών ενσωματώθηκε επιτέλους και στη Γερμανία. Επιδιώκει τον αξιόλογο στόχο, να θέσει όρια στην επαπειλούμενη επέκταση της προσωρινής κράτησης διά του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης, αφού το αιτούν κράτος μπορεί να διατάξει και μέτρα επιτήρησης χωρίς στέρηση της ελευθερίας εκτός των συνόρων του. Ιδιαίτερη σημασία προσλαμβάνει εδώ κατά την γνώμη μου η σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 1 στ. γ της απόφασης πλαίσιο σε συνδυασμό με την αιτιολογία υπ' αριθμ. 11 δυνατότητα κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση, η οποία έως σήμερα στη γερμανική ποινική δικονομία δεν προβλέπεται ρητά και για τον λόγο αυτό σε εθνικές ποινικές διαδικασίες μοϋκοτάρεται σχεδόν απόλυτα από την γερμανική δικαιοσύνη.

2. Το πρόβλημα είναι εδώ όμως ότι το κράτος εκτέλεσης δεν επιτρέπεται να αντικαταστήσει από μόνο του το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης με απλά μέτρα επιτήρησης, ακόμη και αν ο τοπικά εγγύτερος δικαστής του κράτους εκτέλεσης θεωρεί αυτά ως επαρκή. Μία τέτοια προσφυγή του κράτους εκτέλεσης σε «λιγότερο επαχθή μέτρα» υπάρχει το πρώτον στο άρθρο 10 παρ. 3 της Οδηγίας που εξέδωσαν από κοινού το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για το «Ευρωπαϊκό Ένταλμα Έρευνας» της 3ης Απριλίου 2014. Πέραν αυτού υπάρχει εδώ η περιοριστική γενική αρχή της δικονομικής μέγιστης δυνατής ωφέλειας, καθώς τα αιτούμενα ερευνητικά μέτρα πρέπει να διατίθενται τόσο κατά το δίκαιο του αιτούντος κράτους (Άρθρ. 6 παρ. 1 στ. β), όσο και κατά το δίκαιο του κράτους εκτέλεσης (Άρθρ. 10 παρ. 1). Εξαιρουμένων των κατά το άρθρο 10 παρ. 2 κανονικών (στάνταρ) ερευνών που πρέπει να διεξάγονται πάντα. Επιπλέον το Άρθρο 11 προβλέπει σειρά ολόκληρη λόγων για την άρνηση εκτέλεσης, όπου όμως το προαπαιτούμενο του διπλού αξιοποιήσιμου διαδραματίζει πολύ μικρό ρόλο. Ενεργοποιείται μόνο, όταν είτε η πράξη έχει τελεστεί εκτός της επικράτειας του αιτούντος κράτους και έστω εν μέρει εντός εκείνης του κράτους εκτέλεσης, είτε δεν εμπίπτει στις κατηγορίες εγκλημάτων που απαριθμούνται στο παράρτημα, πλην όμως αυτή η απαρίθμηση, η οποία έχει ληφθεί από το ρεπερτόριο των αποφάσεων-πλαίσιο, είναι εξαιρετικά αόριστη.

3. Συνοψίζοντας πρέπει ως εκ τούτου να διαπιστωθεί ότι και στα μεμονωμένα νομοθετήματα της Ε.Ε. δεν επιτυγχάνεται εξισορρόπηση της αύξησης της εξουσίας των αρχών της ποινικής δίωξης που αυτά τους παρέχουν, κατά βάση δε αυτή δεν επιδιώκεται καν.

V. Ελάχιστες προϋποθέσεις μίας αποτελεσματικής υπεράσπισης

1. Σε έναν αληθινό χώρο της Ελευθερίας και του Δικαίου, στον οποίο δηλαδή ισχύουν οι αρχές του φιλελεύθερου κράτους δικαίου, η ποινική δικαιοσύνη ως κατά την ουσία της δυσανάλογη, αποσκοπούσα σε ένα "overkill" εξουσία, χρειάζεται απαραίτητα έναν εξισορροπητικό έλεγχο μέσω μίας θεσμικά ισχυρής υπεράσπισης, η οποία πρέπει να είναι αποτελεσματική ήδη κατά την ανακριτική διαδικασία, συνεπεία της επί πολλών αιτίων ερειδομένης και επίσης νομοθετικά εκδηλούμενης διά των (εντωμεταξύ σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη της Ε.Ε. εισαχθέντων) δικονομικών συμφωνιών για την απόφαση απώλειας της λειτουργίας που επιτελεί η κύρια διαδικασία - και μάλιστα όχι εν πρώτοις για λόγους δικαιοσύνης (fairness) της διαδικασίας, αλλά ήδη για λόγους αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας ως, όπως πάντα, θεμελιώδους στόχου της διαδικασίας. Στην Ε.Ε. ως ένα

εγκληματογεωγραφικά ενιαίο χώρο πρέπει ως εκ τούτου οι διεθνικές ποινικές διαδικασίες όχι μόνο να διεξάγονται με την *ίδια αποτελεσματικότητα* όπως οι εθνικές, αλλά επίσης και με το *ίδιο δικαιοκρατικό επίπεδο*. Διατυπωμένο υπό μορφή συνθήματος: Σε ένα δικαιοκρατικά συντεταγμένο χώρο πρέπει κάθε αύξηση της αποτελεσματικότητας της ποινικής δίωξης να αντισταθμίζεται από μία αποτελεσματική ποινική υπεράσπιση με στόχο την διατήρηση της ισορροπίας.

2. Επισημαίνω ότι σε καμία περίπτωση δεν θέλω να αμφισβητήσω την αναγκαιότητα μίας αποτελεσματικής διασυνοριακής ποινικής δίωξης σε έναν ενοποιημένο διά της ελευθερίας μετακίνησης των κατοίκων του εγκληματογεωγραφικό χώρο, αλλά κατά κάποιον τρόπο, αντίθετα, να αξιώσω επιτακτικά την εγγύηση μίας *διασυνοριακής αποτελεσματικής υπεράσπισης* προς δημιουργία της δικαιοκρατικής ισορροπίας. Αυτό δεν γίνεται όμως με μερικά μεμονωμένα διαδικαστικά δικαιώματα που παρέχονται με το σταγονόμετρο, αλλά είναι απαραίτητη μία *θεσμική αντιστάθμιση*, η οποία δεν μπορεί να υποκατασταθεί λ.χ. από ιδιωτικές διασυνοριακές ενώσεις και συνεργασία δικηγόρων, διότι ακόμη και δέκα δικηγόροι δεν διαθέτουν, πάντως, ισχυρότερη έννομη θέση από τον ένα και μοναδικό.

α) Οι μέχρι τούδε πιο εκτεταμένες προτάσεις σχετικά με αυτό υπάρχουν στο ήδη το 2006 υποβληθέν «Συνολικό Σχέδιο για την Ευρωπαϊκή Ποινική Δικαιοσύνη» της ομάδας εργασίας των 15 καθηγητών ποινικού δικαίου από 10 κράτη μέλη που συγκεντρώθηκε από εμένα σε συνέχεια των προεργασιών του «Εναλλακτικού Σχεδίου για την Ευρωπαϊκή Ποινική Δίωξη» του 2004. Στο ίδιο πλαίσιο, αλλά αισθητά συγκρατημένα από απόψεως περιεχομένου, κινείται και το δημοσιευμένο στο ZIS το 2013 από μία εν μέρει ίδια ομάδα εργασίας λεγόμενο «Μανιφέστο για το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο». Ιδίως γίνεται σε αυτό ρητή μνεία στην διακηρυττόμενη από εμένα αδιάκοπα από το 2003 *αρχή της αντιστάθμισης* (Kompensationsprinzip), πλην όμως απουσιάζουν επεξεργασμένες προτάσεις, την θέση των οποίων καταλαμβάνουν γενικές εκκλήσεις για τήρηση των αρχών της Επικουρικότητας και της Αναλογικότητας. Αυτό είναι σίγουρα έξυπνο από πολιτική άποψη και υπόσχεται, όπως συνέβη και στο προηγηθέν «Μανιφέστο για την Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική», στα λόγια ένθερμες δηλώσεις συμφωνίας από ευρωπαϊκά όργανα. Όμως αυτές οι αρχές, που έχουν εδώ και πολύ καιρό στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα εκφυλιστεί σε λόγια κενά περιεχομένου, δεν μπορούν να καταγραφούν ως σοβαρές εγγυήσεις.

β) Το «Συνολικό Σχέδιο για την Ευρωπαϊκή Ποινική Δικαιοσύνη» στηρίζεται σε τρεις πυλώνες, ήτοι (1) τον μερικό περιορισμό της αμοιβαίας αναγνώρισης από τις αρχές του

διττού αξιοποιούν και της μέγιστης δυνατής ωφέλειας· (2) την ενδοευρωπαϊκή συγκέντρωση της αρμοδιότητας σε μία και μοναδική ανακριτική διαδικασία σε ένα στάδιο κατά το δυνατό πιο νωρίς· και (3) τον διττό θεσμό του Ευρωπαϊού Υπερασπιστή (Eurodefensor), ως μίας «πρώτο-», δηλαδή «προ- υπεράσπισης» και μίας διεθνικής υπηρεσίας. Για την δημιουργία της ισορροπίας θεωρώ απαραίτητο να ιδρυθεί ένας επιπλέον θεσμός, ο οποίος θα έχει αποκλειστικά την αποστολή της προστασίας των συμφερόντων της υπεράσπισης και, παρεμπιπτόντως, υπάρχει ήδη στην Αυστρία υπό την μορφή του λεγόμενου Εντεταλμένου για την Έννομη Προστασία, σε μία βεβαίως ακόμη πολύ λίγο αποτελεσματική μορφή. Θα πρέπει να χρηματοδοτείται από το κράτος, θα πρέπει να υποχρεούται και ο ίδιος, αντίθετα με τον συνήγορο υπεράσπισης, σε τήρηση εχεμύθειας έναντι του υπόπτου, αλλά όμως να εξυπηρετεί τα συμφέροντά του στην διαδικασία για την συγκέντρωση της αρμοδιότητας που θα λαμβάνει χώρα στην Eurojust, καθώς και σε όλα τα μυστικά ανακριτικά μέτρα, και υπό αυτή την έννοια να επιτελεί μία αποστολή ελέγχου. Ως αυτόνομο τμήμα θα πρέπει να συσταθεί στο Ευρωπαϊό Υπερασπιστή μία υπηρεσία, η οποία θα πρέπει να παρέχει υποστήριξη όσον αφορά τα ελλείμματα αποτελεσματικότητας της υπεράσπισης του υπόπτου που πρέπει να διεξάγει ο συνήγορός του στην αλλοδαπή. Για τις λεπτομέρειες πρέπει να παραπέμψω στο εκδοθέν από εμένα «Συνολικό Σχέδιο».

γ) Από τα κατ' ιδίαν μέτρα, τα οποία απαιτούνται από την αρχή της αντιστάθμισης, μπορώ να μνημονεύσω μόνο δύο ακόμη. Πέραν από την προβλεπόμενη στο άρθρο 24 της Οδηγίας για το ευρωπαϊκό ένταλμα έρευνας (εφεξής ΕΕΕ) εξέταση μέσω τηλεδιάσκεψης θα έπρεπε σε εθνικό επίπεδο από την αρχή να καταγράφονται σε βίντεο όλες οι εξετάσεις υπόπτων και μαρτύρων, διότι μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί ο συνήγορος υπεράσπισης να αξιολογήσει αργότερα, όταν λάβει πλήρη γνώση της δικογραφίας, την αξιοπιστία της μαρτυρικής κατάθεσης. Διότι η κρατούσα πρακτική να καταγράφεται μόνο γραπτώς η κατάθεση του μάρτυρα, όπως έχουν αποδείξει πολυάριθμες εμπειρικές έρευνες, οδηγεί σε ένα τεχνητό προϊόν κατασκευασμένο από τη γνώση του μάρτυρα και τις καθοδηγητικές υποθέσεις του ανακριτικού υπαλλήλου. Και αργότερα δεν μπορεί να διαπιστωθεί αξιόπιστα, τι εισέρευσε στην γραπτή έκθεση εξέτασης ως ίδια γνώση του μάρτυρα και τι ως υπόθεση και διατύπωση του ανακριτικού υπαλλήλου. Μόνο η πλήρης βιντεοσκόπηση καθιστά δυνατό και στον συνήγορο υπεράσπισης πριν την σύναψη μιας συμφωνίας για την απόφαση να αξιολογήσει με αξιόπιστο τρόπο, αν οι ανακριτικές έρευνες οδήγησαν στην ανακάλυψη της ουσιαστικής αλήθειας και αν ως εκ τούτου μπορούν να γίνουν δεκτές ως βάση για την συμφωνημένη απόφαση με την οποία λήγει η διαδικασία.

Περαιτέρω είναι πια καιρός, αφού ο εθνικός όπως και ο ευρωπαϊός νομοθέτης δεν κουράστηκαν τα τελευταία έτη και δεκαετίες να αξιοποιούν την σύγχρονη τεχνολογία επιτήρησης και επικοινωνίας για την αστυνομική παρακολούθηση όπως και για την ποινική δίωξη, να την χρησιμοποιήσουν για την δημιουργία της διαδικαστικής ισορροπίας επίσης προς όφελος του κατηγορουμένου, ιδίως αντικαθιστώντας την προσωρινή κράτηση σε μεγάλη έκταση με το *ηλεκτρονικό βραχιόλι ποδός* ως ηπιότερο μέτρο. Ως προς αυτό υπάρχουν, όπως αναφέρθηκε ήδη, εν σπέρματι αξιολογικά σημεία στο Ε.Ε.Ε.. Αυτό που λείπει είναι η διατύπωση μιας σαφούς νομικής υποχρέωσης.

3. Δυστυχώς δεν έχω άλλο χρόνο σήμερα για να επεξεργαστώ και άλλα συγκεκριμένα παραδείγματα. Ελπίζω όμως ότι με τις σκέψεις μου μέχρι τώρα μπόρεσα να δείξω προς ποία κατεύθυνση πρέπει να χρησιμοποιήσουν την εξουσία τους τα όργανα της Ε.Ε., προκειμένου να μην αναφέρουν συνεχώς μόνο στα λόγια τον χώρο της Ελευθερίας και του Δικαίου, αλλά σε κάθε περίπτωση να τον δημιουργήσουν και στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης.

Ακόμη και αν οι σκέψεις μου την σημερινή ημέρα, κατά την οποία η αποτυχία της Ε.Ε, στα παραδοσιακά της πεδία, δηλαδή την οικονομία και τα δημοσιονομικά, είναι τόσο προφανής, και εδώ στην Ελλάδα γίνεται τόσο ιδιαίτερα επίπονα αισθητή, επισκιάζονται από ακόμα μεγαλύτερες ανησυχίες για το μέλλον της Ευρώπης, παρ' όλα αυτά η διανοητική εντιμότητα του επιστήμονα του δικαίου απαιτεί να αναλάβει τις ευθύνες του και για τις ανεπάρκειες στο πεδίο του εξευρωπαϊσμού του ποινικού δικαίου και ακλόνητος να αξιώσει μετ' επιτάσεως λύση.